

de Nicolau II, a. 1060, a favor del mon. d'Àger, la citada en el text d'aquell doc., però en aquesta no surten els noms que ens interessin. També CCandi, *Mi.Hi.Ca.* II, 9) féu referència al valor dels noms *Noguera* i *Noguerola* en aquest document.

En text català ja apareix (a. 1242) «a riba de *Nuguera*» en un doc. d'Orcau (Cca. de Tremp) (P.Pujol, *Docs. Vg.* 8.17. *Fi S. XI*: Carta de població feta per Arnau Mir de Tost donant a poblar la Torre d'Agulló (te. d'Àger), text perdut però p.p. Font i Rius, segons una trad. cat. de 1534, on la Pallaresa s'anomena *Noguera d'Orient*, i la Rbg., *Noguerola de Ponent*: «--- pusan pexer --- entre *Noguera d'Orient* y entro lo port (err.: *les portes*) d'Elzina ['Alzina', agre a St. Esteve d. I. Sarga] e entro a la selva del *Castell nou de Pallars* e entro los molins de *Camplà* e entro a *Noguerola de Ponent* e entro S. N. de Valvert e --- Terra Blanca e --- Os e --- Santa Línia» (*C. d. p.* § 34, p. 60, 6f.ss.).

NOGUERA RIBAGORÇANA. 848-9: El comte i marquès Frèdol concedeix a l'abat del monestir de Villanova de Lavaix les aprisions que faci: «quia deprecatus est nos --- abba --- Trasbadus ex mon. que vocatur Vilanova, qui est situs super *fluvium Nocaria* ---» (Abadal, *P. i R.* § 40. 13, pàg. 304; ja en Villan. *Vi. Li.* XII, § 13; SerranoS. *NHRbg.*, 106; Valls Tab., *Origens dels Comt.* 5; i Calmette): original perdut si bé sembla haver estat vist per Villan.; en general ho treuen d'una còpia del Cart. de Lavaix, copiada per l'erudit Abad y Lasierra; 875: «--- in ape. de chastro *Orriense* --- terra prope flumene *Nocharia* ---» (venda al mon. d'Alaó: Abadal, *P. i R.*, § 74, 14, p. 324a, i SerranoS., orig. perdut, copiat en el Cart. d'Alaó, compilat en el S. XII).

Dades abundants des del S.X. 958: «mon. q. v. Lavagus --- super flubium *Nocharia*» (Abadal, *P. i R.* § 172, p. 374b5, f. 2 del cart. de Lavaix copiat per Abadal; i SerranoS., *NHRbg.* 30); 978: «--- *Lavavis* --- fluvium *Nucharria* --- *Suert* ['Suert'] (*Hist. Lgd.* 40 v, 289); 979: «--- de *Ysavana* usque in flumen *Nocharia*, et de *Montemesma pilata* ('Monesma') usque in *Altione*» (l'Altilló damunt St. Orenç) (Abadal. o. c. § 247, p. 416); 979: «Sugerre ['Suerri'] de Toralga ['Toralla'] usque in flumen *Nocharia*» (Abadal, *P. i R.* 417).

Més, des del S.XI. 1068: *Noguerola*, el doc. citat supra; 1093: *Noguerola* (corr. per *Nogerala*), cit. junt amb Sta. Linya (lleg. Arx. Sols.). 1094: *Noguerola* (cit. junt amb *Algerri*, lleg. *ibid.*); 1094: «in flumen *Noguerola*» afr. O. de Balaguer (Sanahuja, *Ciu. de Balaguer*, 68); 1147: carta de pobl. d'Almenar: «afr. ex parte Or. in alveo q. v. *Noguerola* sive in te. de *Albesa* --- et sic revertitur --- usque ad supradictum alveum *Nogera*» (Orig. perdut, p. p. Font i Rius segons còpia del S. XVI feta per Pere Mi. Carbonell, (*C.*

de P. § 64, p. 105, 9ss.).

ETIM. La idea que uns rius importants (uns quants ultra aquests dos) vagin pendre nom de l'arbre *noguera* ja de per si és xocant (encara que *AlcM* no gosi rebutjar-la del tot); i arribarem a trobar-la absurda, si de més a més tenim en compte: a) que llur nom es troba documentat en massa des del S. IX, i fins el VIII; b) que el nom d'aquest arbre, en forma anàloga, no és llatí —que llavors l'arbre es deia *NUX*—, ni gaire estès en la Romània, on regnen derivacions diverses (it. *noce*, cast. *nogal*, fr. *noyer* etc.); i àdhuc en català és *noguer* la forma antiga, i localment la més estesa, de molt, fora de part del cat. or.: *DECat.* I, 968b i notes 19-36). Ja Montoliu (*BDC* X, 9, 33) se'n mostrà incrèdul i suggerí vagament alguna connexió amb *nau* o el II. *NAVIS*, si bé per vies impracticables (res pot tenir a veure amb el nom dels molins, *NAUCU*, ni amb el NL fr. *noue* *NAUDA*).

És segur i fins evident que s'ha d'explicar pel fet que la N. Pallaresa i la Ribagorçana, amb llurs afluents són els rius de Catalunya en els quals, des de temps inescrutables, s'ha practicat més intensament el transport de fusta i troncs d'arbre amb rais: petites naus formades amb un lligat i uns trams de troncs: origen ací encara més vistent que en altres llocs on ja hem vist un origen paral·lel (art. *Navata*, *Navès*, *Navel*, *Navarcles*). Es tracta, doncs, de *AMNIS NAUCARIA*, contret des d'antic en *NAUCARIA*; formació paral·lela a tantes: com *PETRICOSUS* > *pedregós*, *TERRICARIUM*, *-ARIA* > *terraguer*, *-aguera*.

Darrere AU pretònic la -c- se sonoritza: *RAUCALIA* > *rogall*, *rogallós*; cf. precisament *amnīs nocaria* (en dos dels docs. més antics que citem). És clar que no ens fa escrúpol que el diftong AU ja aparegui tancat en o en les mencions medievals: ja hi ha o < AU normalment en el doc. més antic de les llengües romàniques, els Juraments d'Estrasburg, per a les tropes del rei Carles el Calb, que regnava allà on es redactaren aquests diplomes; i notem. d'altra banda, que tots o quasi tots aquests docs. són en còpies de cartulari, i per tant en molts d'ells hi pot haver un poc de modernització —que sorprenem infraganti en les dues versions del de 833-834: *Nogaria* en l'un, *Nocaria* en l'altre—. Que sigui tret de l'original a penes ens consta en cap.¹

HOMÒNIMS menys importants i *PARÒNIMS*. El riu de l'Alt Pallars que desaigua a la Pallaresa, per l'esq., a Llavorsí, està format per dos grans brancs, que conflueixen poc més amunt, al peu de Tírvia: el de la dr. rep en el país el nom de *Noguera de Cardós*; i el de l'esq. (Est) *Noguera de Vall Ferrera*, més amunt torna a bifurcar-se en *Noguera d'Àreu* i *riu de Tor*. Tots ells, ben entès, són recorreguts per gran tràfic de raiers, que quan cal, barranquegen (fent-los saltar